

reportatge



>> Jaume Soler va ser vint-i-quatre anys alcalde d'Arbúcies per la CUPA. A la foto, encartellant el poble durant una campanya electoral. (Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDÍ. EL PUNT.)

Les primeres eleccions municipals, quan tot estava per fer

El 3 d'abril de 1979, quaranta-cinc anys i dos mesos després de les últimes eleccions municipals, els ciutadans van ser cridats a les urnes per renovar els ajuntaments i escollir democràticament els seus alcaldes. L'herència que es van trobar els nous alcaldes i regidors va ser una gran precarietat de recursos econòmics i tècnics, uns funcionaris envellits o fidels al sistema que es volia enterrar, un urbanisme que campava desbocat i una escassetat manifesta de serveis bàsics. Aquest negre panorama es va veure compensat per l'entusiasme dels candidats que sabien que, amb ells, el poble tornava als ajuntaments.

Text > **JORDI GRAU**

Era la cinquena vegada que els ciutadans eren cridats a les urnes després de la mort de Franco. Havien estat convocats pel Govern de l'Estat al referèndum de la reforma política el 15 de desembre de 1976, a les eleccions generals del 15 de juny de 1977, a la votació de la Constitució el 6 de desembre de 1978 i a les segones eleccions generals de l'1 de març de 1979. Unió de Centro Democrático les havia guanyat, però el PSOE era ja el partit del futur. A Catalunya havien guanyat les esquerres i potser per això Adolfo Suárez va impulsar la reinstauració de la Generalitat i la tornada del president Tarradellas. Calia sacsejar els ajuntaments però passaven els dies i es mantenien els alcaldes nomenats pel governador civil durant la dictadura o els que havien fet de pont per arribar a les eleccions locals, i el resultat eren uns ajuntaments paralyzats i uns pobles i ciutats amb greus dèficits d'infraestructures bàsiques com l'abastament d'aigua i la xarxa de clavegueram, amb carrers sense asfaltar i, a les ciutats, amb l'aparició de barris perifèrics amb serveis inexistents o de mala qualitat, a resultes de l'arribada, les dècades anteriors, d'onades d'immigració. És el que Joaquim Nadal, alcalde de Girona



>> Albert Bou amb membres de la seva candidatura a Torroella de Montgrí durant el recompte de vots el 3 d'abril de 1979. (Font: ARXIU ALBERT BOU)

durant vint-i-tres anys, qualifica com de període «més agònic que anodí, que va enquistar els problemes, petrifcar les administracions i consolidar els deutes dels ajuntaments». Bullien

les ànsies democràtiques i els ajuntaments eren la clau. De fet les eleccions de 1931 van fer caure la monarquia espanyola. Potser per això es va retardar la convocatòria de les primeres muni-



>> L'alcalde de Lloret de Mar, Joan Domènech, amb el de Madrid, Enrique Tierno Galván, en un acte del Cercle Català de Madrid.
(Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT.)

Precarietat de recursos, funcionaris apàtics, un urbanisme desbocat i manca de serveis eren els principals problemes

cipals de la democràcia. I tot i això, i potser per un cert cansament a l'hora d'anar a votar o perquè els problemes enquistats no es podrien resoldre immediatament com s'havia demostrat a la primera legislatura, hi va haver un alt índex d'abstenció.

Campanyes intenses

Les campanyes electorals van ser intenses. La gent que fins llavors havia manat als ajuntaments, des de dins o des de fora, va buscar aixopluc a les llistes del partit de govern a Espanya, Centristes de Catalunya-UCD. PSC i PSUC es volien fer forts als ajunta-

ments i CiU sabia que els era bàsic tenir una gran presència municipal als pobles petits per consolidar un projecte que els permetés ser influents a Madrid i tenir possibilitats al Parlament de Catalunya, com es va demostrar un any després a les primeres eleccions autonòmiques. Hi va haver, però, moltes llistes independents, moltes de les quals recollien els anhelos de l'esquerra i algunes es presentaven amb els principis de l'Assemblea de Catalunya. A les comarques gironines, CiU va obtenir 445 regidors; UCD, 290; el PSC, 201; Esquerra Republicana, 73; el PSUC, 32, i el Bloc Català de Treballadors, 1. El gran triomfador en termes numèrics van ser les llistes independents, que van sumar 712 regidors a la demarcació, la majoria de tendència progressista. L'anàlisi dels resultats explicava que CiU es va imposar en nombre de municipis, mentre que el PSC obtenia el control dels principals ajuntaments. A 45 municipis hi va haver llistes obertes i de fet a molts municipis només es va pre-

sentar una llista, cosa que va fer augmentar l'abstenció. Els socialistes es feien forts al Gironès, l'Alt Empordà, el Ripollès i la Cerdanya, i els convergents, al Baix Empordà, la Garrotxa i la Selva. Alguns batlles que havien estat nomenats durant el franquisme van revalidar democràticament l'alcaldia, com Josep Parals a Palamós, Josep Gual a Begur, Josep Grau a Jafre o Miquel Marquès a Madremanya. Els dos darrers van mantenir més de dues dècades més l'alcaldia.

L'inici d'una aventura

El 19 d'abril de 1979, dia en què van prendre possessió dels càrrecs, començava una aventura per a molts dels nous regidors i alcaldes. D'aconseguir que els carrers fossin carrers i les places fossin places, que hi hagués espais verds, serveis de qualitat i equipaments, en definició de qui va ser alcalde independent de Girona per les llistes del PSC, Joaquim Nadal. No va ser fàcil per a ningú. Es va imposar la cultura del pacte a moltes

A les comarques gironines, CiU va obtenir 445 regidors; UCD, 290, i el PSC, 201, i van guanyar els independents amb 712 regidors

poblacions. A Girona, en funció del Pacte de progrés, totes les llistes van fer govern, deixant de banda UCD, fins que un any després van quedar sols socialistes i comunistes. Els centristes de Suárez van guanyar a la Bisbal, però l'alcaldia va ser per a Joan Hugas, d'ERC. CiU va governar amb Jordi Iglesias a Santa Coloma de Farners i amb Joan Sala a Olot, on també va guanyar. També CiU va ser la llista més votada a Banyoles, però l'alcalde va ser Salvador Juncà, d'ERC. A Ripoll Pere-Jordi Piera, del PSC, va guanyar amb majoria absoluta, mentre a Blanes era l'hora de Maria Dolors Oms, del PSC, en un govern amb el PSUC que va ser tumultuós. A Lloret de Mar, Joan Domènech va ser nomenat alcalde, ja que encapçalava la llista amb més regidors, mentre que Puigcerdà va ser l'única capital de comarca en què va guanyar una llista d'independents, que va fer Josep Turiera-Puigbó alcalde per quatre anys. CiU també va guanyar a Palafrugell amb Albert Juanola; Palamós, amb Josep Parals; Platja d'Aro, amb Ramir Pons, i Cassà de la Selva, amb Maria Dolors Godoy. El PSC va guanyar a Sant Feliu de Guíxols, amb Manuel Monfort, que va dimitir un any després; Roses, on Jaume Noguer es va imposar, o Camprodon, on va ser escollida Berta Badà, del PSC. Albert Bou, al capdavant d'una llista d'esquerres, va guanyar a Torroella de Montgrí, i Jaume Soler, amb una fórmula assembleària, la CUPA, a Arbúcies, va guanyar una alcaldia que va mantenir vint-i-quatre anys.

No va ser fàcil l'entesa a molts ajuntaments. Les discrepàncies i una certa manca de cultura democràtica van portar molts problemes. A Figueres l'alcalde escollit, Josep Maria Ametlla, del PSC, va durar tres mesos en el càrrec. El va substituir Miquel Esteba, de CiU, que tampoc va passar de l'any i

va ser rellevat per Eduard Puig-Vayreda, també de CiU. A Sant Feliu, Manuel Monfort va dimitir l'any següent per discrepàncies amb el seu grup. També hi va haver alcaldes peculiars com Dídac Medina a Calonge, que va arribar a l'alcaldia amb un pacte d'esquerres i va protagonitzar actuacions molt mediàtiques. El 1981 va ser substituït per Joan Molla, també d'IRM. Però un dels fets més rellevants va passar a Besalú, on Ricard Font encapçalava com a independent la llista d'esquerres Socialistes per a la Democràcia, que va resultar guanyadora davant una llista d'independents dretana i de CiU. La campanya va ser molt tensa i al cap de poques setmanes el nou alcalde i la segona tinenta d'alcalde van dimitir dels càrrecs i van abandonar la població per anar a viure plegats a Vic. La Diputació de Girona va ser per a Joan Vidal i Gayolà, que va restar al càrrec menys d'un any i va dimitir per presentar-se com a cap de llista de CiU a les eleccions al Parlament. Va ser rellevat per Arcadi Calzada, número 2 de la llista convergent a Olot, que el 1983 va ser escollit alcalde d'Olot abans de començar una llarga carrera en la política nacional.

Un panorama desolador

L'entrada de saba nova als consistoris va revolucionar la vida de pobles i ciutats. El panorama que van trobar era desolador. «Feia anys que tot estava parat, en situació de provisionalitat», explica Albert Bou, que assenyala que en àrees com la cultura o l'assistència social no es feia res de res. A Torroella, Bou, llavors un mestre de vint-i-set anys, va ser escollit candidat pel Pacte per un Ajuntament Democràtic, que va aplegar gent del PSC, PSUC, ERC, els sindicats, Unió de Pagesos i joves de l'entorn del Casal del Montgrí. Enfront, gent de l'Ajuntament anterior amb interessos urbanístics aplegats a l'entorn d'UCD i CiU. «Jo era mestre, estava casat i amb dos fills i em veien assenyat, per això em van triar», diu Bou. Van guanyar per majoria absoluta i van anar per feina: «Hi havia problemes econòmics, de personal a l'Ajuntament i sobretot urbanístics. Es construïa en zones no urbanitzables. Vam dir que faríem un Pla General i van fer suspensió de llicències.» Va ser un drama. Els empresaris els enviaven treballadors que els havien votat, i algun anava a la llista, per frenar-ho sota l'amenaça d'acomiadaments. «Ho vam haver

>> Maria Dolors Oms. Va ser alcaldessa de Blanes del 1979 al 1987 i del 1991 al 1995 i va deixar petja del seu caràcter. (Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT.)





>> Pere Moradell, alcalde de Torroella de Fluvià des del 1979, moderant un debat sobre les escombraries al poble. És l'únic dels elegits llavors que continua al càrrec a les comarques gironines. Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (MIQUEL RUIZ).

Els alcaldes i regidors van compensar la falta d'experiència amb l'entusiasme, sabent que amb ells el poble entrava als plens

d'explicar molt bé. Per exemple, a l'Estartit hi havia un problema d'aigua i es construïa sense preveure-ho. Vam dir que haurien de pagar una canonada i s'hi van avenir. Al final, ens van donar el premi al millor Pla General de l'Estat, i a les eleccions següents vam tenir un regidor més», explica Bou.

Els problemes hi van ser, amb molts funcionaris. «Els vaig haver de quadrar», explica Maria Dolors Oms, coneguda pel seu temperament. «L'Ajuntament estava brut i sense bombetes. Li vaig dir a un agutzil que les canviés i em va dir que no era la seva feina. Però sí que ho era anar-les a comprar o portar-me una escala. Les vaig canviar jo mateixa», explica. «Els funcionaris estaven poc motivats i no treballaven. Els vaig reunir i els vaig esbrincar, començant pel secretari i l'interventor»,

afegeix. El primer aviat es va jubilar. «Vaig defensar la policia municipal i es van convertir en els meus aliats», recorda. I era dona. La dona que manava en un municipi dels grans de les comarques gironines: «Jo anava a la meua i si calia plantar cara, fins i tot als meus, ho feia.» De fet va tenir enfrontaments amb el seu segon. Va anar pel Pla General, el primer que es va aprovar de nou a tota la demarcació: «Hi havia barris sense aigua ni clavegueram, carrers sense asfaltar, quan plovia l'aigua sortia pels vàters d'algunes cases. Això va ser el primer de tot i, com que jo era assistenta social, també en vaig buscar una. Jo era molt executiva, molt resolutiva i en vaig tenir sort.» A Lloret de Mar, Joan Domènech tenia els mateixos problemes i hi afegia que no hi havia cap suport al món de la cultura: «L'alcalde anterior era del parer que només s'havia d'apostar per allò que tinguéssim retorn immediat. Per tant, no va fer res per la sanitat i la cultura, per exemple». Un altre problema va ser actualitzar el cens, que llavors era de només tres mil persones i això repercutia als pressupostos. Però també el Pla General va ser un problema pels interessos creats, «fins i tot dins del meu partit», explica

Domènech. Es va mantenir ferm, «com una roca, i em va passar factura. L'any 1983 vaig guanyar però no vaig poder governar», recorda.

Dificultats de tota mena

Als pobles petits els problemes encara eren més greus. Pere Moradell es va presentar a Torroella de Fluvià el 1979 i encara n'és l'alcalde. Assegura que es va trobar un poble «endarrerit, sense quasi cap infraestructura, ni aigua, ni llum, ni clavegueres...». El més important va ser evitar que l'aigua del Fluvià entrés al poble, va portar l'aigua i es va construir la xarxa de clavegueram a Torroella i al nucli de Sant Tomàs. Diu que el ciutadà és exigent, però remarca que això li agrada. Més problemes va tenir Jaume Soler a Arbúcies. Es va trobar tot l'empresariat en contra: «Acostumats a fer el que volien, no van acceptar un ajuntament que prenia decisions per majoria assembleària. Van deixar de pagar els impostos, ens van portar a una situació complicada i després deien que no ens en sortíem perquè érem comunistes.» En una assemblea va recopilar totes les factures impagades una per una i va fer lectura pública dels veïns que no pagaven. En pocs dies va recaptar per anar fent. Amb els empresaris que van acomiadar treballadors, va optar per anar-los a embargar. I com que la Guàrdia Civil els emparava pels favors que els feien, va amenaçar de tancar-se al Govern Civil de Girona. Recorda una frase de Macià Alavedra: «No, mètodes de l'Assemblea de Catalunya, no!» Però la pressió de la Generalitat al governador i una tensa entrevista amb el principal funcionari ho van desencallar tot. Van procedir als embargaments i fins i tot a un empresari se li van emportar un Rolex, furgonetes i fotocopiadores. Els deutes es van acabar. També Albert Bou va tenir problemes a Torroella: «Més endavant, quan vam fer un institut públic, al col·legi privat on treballava em van dir xiulant que em busqués feina.» Jaume Soler recorda amb amargor les pressions i insults a la seva dona; que van amenaçar de cremar casa seva un dia que el matrimoni no hi era i sí que hi havia les seves dues filles, i, amb humor, que una part del poble va deixar d'anar a comprar el pa a casa seva, Can Nic, «però una minyona venia d'amagat a comprar llanguets per a l'amo, perquè li agradaven molt».

Se sent satisfet de la feina, ja que van començar netejant la riera d'aigües residuals, construint el pavelló i les piscines i fent equipaments per a la gent del poble.

La feina es va començar a fer. Joaquim Nadal es va trobar amb un pressupost de 600 milions de pessetes i un de liquidació de deutes immediat de més de 200 milions. «Això va continuar al calaix, i s'hi acumulaven factures fins que el Govern de l'Estat va proveir la possibilitat d'uns crèdits per atendre els pressupostos de liquidació de deutes. Pensa que l'electricitat de la ciutat es pagava a dos o tres anys vista, i la concessionària de les escombraries, a un o dos anys vista», explica. En el seu cas va tenir la sort de tenir un molt bon secretari: «En Ramon Messeguer va fer de pont entre l'Ajuntament Ribot i l'Ajuntament Nadal i va assumir el paper institucional que li corresponia perquè sabia que havien canviat les regles del joc.» La gent, però, esperava que els nous ajuntaments ho resolguessin tot i ràpidament: atur, habitatge, sanitat, seguretat... «Vam haver de prioritzar. Al primer mandat vam comprar els terrenys de Renfe i de la FEVE, dels trens petits, cosa que va permetre fer el carrer Emili Grahit i preparar l'enllaç amb el passeig d'Olot. Es va impedir construir algun bolet a la plaça del Lleó, es van retallar quatre pisos al que estava inacabat a la plaça Catalunya i es va posar ordre a l'urbanisme. Els primers anys van ser clau per al que es va fer després», explica Nadal.

A Blanes l'alcaldesa Oms s'enfrontava als problemes del poble i de les administracions: «A Narcís Serra li vaig cantar les quaranta més d'una vegada i, quan un temporal es va emportar part del passeig, vaig aprofitar que el ministre venia a Girona i, d'acord amb Quim Nadal, el vaig anar a enxampar. Necessitava 80 milions i els vaig trobar. A mi tant m'era plantar cara a un veí que a un ministre.» De fet, va saber jugar les seves cartes. El ministre Borrrell era conegut seu, però no hi havia manera que volgués resoldre el tema del passeig de Mar per molt que li insistia. «En una reunió a Toledo, davant de tots els seus directors generals i funcionaris, em va fer petons i abraçades i em va tractar de primera, però em va dir que ni un duro. Al cap de poc vaig anar a Madrid i allà recorda-



>> Joaquim Nadal, cap de llista del PSC, amb Josep Quintanas, del PSUC. Van governar junts i, posteriorment, Quintanas es va integrar al PSC i a l'Ajuntament com a càrrec de confiança. (Autoria: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. JORDI MESTRE VERGÉS.)

ven aquells petons i abraçades i es van pensar que era una amiga del ministre i que se l'havia de tractar bé. I em van dir que sí a tot el que vaig demanar.»

Albert Bou recorda que sempre es va presentar amb candidatures unitàries i d'esquerres. La seva aposta pel Pla General, per comprar el cinema i per posar ordre a la construcció li va valer dotze anys de mandat: «Érem d'esquerres però potser no tan rupturistes com en Jaume Soler, d'Arbúcies, i ens vam entendre finalment amb tothom. Fins i tot en el tema de turisme, van agafar en Josep Capellà, que era un número u, i no paraven de donar-nos premis, amb la qual cosa ni tan sols la gent de CiU del món del turisme es queixava massa.» Però el primer mandat sí que el recorda complicat: «Vam tenir manifestació a la plaça contra el Pla i un moviment d'intoxicació brutal, però ho vam saber aturar. Ells veien comunistes arreu, però nosaltres vam apostar per fer equipaments i ara ningú pot discutir que Torroella té una vida cultural important gràcies a les bases que

es van posar en aquell moment. Però també vam ser el primer ajuntament, després de Girona, a tenir assistent social, i tot això ens va ajudar que la gent fes confiança, a mi durant dotze anys i a la UPM encara dotze més amb en Josep Ferrer d'alcalde.»

Aquell mandat, ara farà quaranta anys, va posar les bases democràtiques als ajuntaments. Durant aquella campanya electoral del març de 1979, els mítings s'omplien i els debats organitzats per alguns mitjans de comunicació contribuïen a donar a conèixer programes, però sobretot persones que ara sabem que han estat clau en la política municipal o fins i tot més enllà de l'àmbit local. El 3 d'abril de 1979, es va fer un pas endavant en la consolidació democràtica del país i els ciutadans es van fer seus els ajuntaments. Gairebé tot estava per fer i moltes d'aquelles reivindicacions materials han estat ateses. Ara els ajuntaments tornen a ser una pedra angular de la voluntat democràtica dels ciutadans que volen fer valer el seu dret a decidir.